

olarak ve bu esere zeyil mahiyetinde *el-Ervâhu'n-nevâfiḥ li-âşârî iṣârî'l-âbâ ve'l-meşâyih*'i kaleme almıştır. Her iki eser birlikte yayımlanmıştır (Kahire 1328; Beyrut 1405/1985). **2.** *el-Menâr fi'l-muḥ-târ min cevâhiri'l-Baḥri'z-zehḥâr*. Mehdî-Lidinillâh Ahmed b. Yahyâ'nın Zeydî fikhına dair eserinin hâşiyesidir (I-II, Beyrut 1408/1988). **3.** *Necâhu't-tâlib bi-Muḥtaşarı İbni'l-Hâcib*. Cemâleddin İbnü'l-Hâcib'in fikh usulüne dair eserinin hâşiyesidir (Mektebetü'l-Haremi'l-Mekkî, nr. 1534; mikrofilm, nr. 3568, 3569). **4.** *el-İthâf li-talebati'l-Keşşâf*. Zemaşerî'nin eserindeki birçok görüşünü tenkit ettiği bir eserdir (yazma nüshası için bk. Zirikî, III, 197). **5.** *el-Ebhâsü'l-müsedde fe fûnûnin müte'addide*. Kelâmla ilgilidir. **6.** *Risâletü'l-kâdî Şâlih el-Makbûlî ilâ şâhibi'l-Mevâhib*. **7.** *Baḥş fi hadîsi "seteftariḫü ümmeti seb'ine fır-ka"*. **8.** *Baḥş fi't-ta'abbüd bi-şer'i men kâblenâ* (son dört eserin nüshaları için bk. Abdullah Muhammed el-Habeşî, s. 146). Makbûlî'nin Bâtinî (İsmâîlî) Hemedan halkının hukukî durumuyla ilgili bir fetvası Hüseyin Abdullah el-Amrî tarafından yayımlanmıştır (*New Arabian Studies*, Exeter 1994, II, 165-174).

BİBLİYOGRAFYA :

Makbûlî, *el-'Alemü's-şâmîḥ*, Beyrut 1405/1985, tür.yer.; ayrıca bk. neşredenin girişi, s. 5-8; Şevkânî, *el-Bedrü't-tâli'*, I, 288-292, 369; Serkîs, *Mu'cem*, II, 1772; Hayreddin Karaman, *İslâm Hukuk Tarihi*, İstanbul 1975, s. 177; Ahmed Hüseyin Şerefeddin, *Târîhu'l-fikri'l-İslâmî fi'l-Yemen*, [baskı yeri yok] 1400/1980 (Matâbiu'r-Riyad), s. 79-80, 107-109, 257; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), III, 197; Abdurrahman Tayyib Ba'ker, *Muṣliḫü'l-Yemen Muhammed b. İsmâ'il el-Emîr eş-Şan'ânî*, Taiz - Dimaşk 1408/1988, s. 152-154; Abdullah Muhammed el-Habeşî, *Meşâdirü'l-fikri'l-İslâmî fi'l-Yemen*, Beyrut 1408/1988, s. 145-146, 250; Abdullah b. Abdurrahman el-Muallimî, *Mu'cemü mü'ellifi maḥtûâtî Mektebeti'l-Haremi'l-Mekkî eş-Şerif*, Riyad 1416/1996, s. 464; A. Knysh, "İbrâhim al-Kürânî (d. 1101/1690), an Apologist for wahdat al-wujûd", *JRAS*, 3. seri, V/1 (1995), s. 46.

▲ AHMET ÖZEL

MAKBUL (المقبول)

Hadisin sahih veya hasen, râvinin de güvenilir olduğunu ifade eden terim.

Sözlükte "kabul edilmiş" mânasına gelen **makbûl** kelimesi hadis terimi olarak genellikle, "adâlet ve zabt sahibi râvilerin baştan sona muttasıl bir isnadla rivayet ettikleri, illetli ve şâz olmayan haberler"

anlamında kullanılmaktadır. Buna göre makbul sahih lizâtiḥî, sahih ligayriḥî, hasen lizâtiḥî, hasen ligayriḥî hadis çeşitlerini ihtiva etmektedir. Makbul, "senedi zayıf olsa bile kendisiyle amel edilmiş ve âlimlerin kabulüne mazhar olmuş hadis" mânasında da kullanılmıştır (Aydın, s. 92). Buna göre makbul, kendisiyle amel edilmesi gerekli sahih ve hasen hadisleri ifade etmekle birlikte zayıf da olsa âlimlerin kabulünde sakınca görmeyerek amel ettikleri hadisleri de belirtmektedir.

Makbul terimi, hadis münekkitleri tarafından râvinin güvenilir (sika) olduğunu anlatmak üzere de kullanılmıştır. İbn Hacer el-Askalânî, onun daha önceki kaynaklarda söz konusu edilmediği halde ta'dîlin altıncı mertebesindeki râvileri gösterdiğini söylemiştir. Askalânî bu lafzın az hadis rivayet eden, rivayetinin terk edilmesini gerektirecek derecede cerh edilmeyen ve rivayetinde tek kalmayıp mü'tâbii olan zayıf râvileri ifade ettiğini belirtmiştir. Ancak onun bu açıklaması, muhaddislerin kullanımına aykırı olduğu ve ileri sürdüğü şartlara kendisinin de uymadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir (Yücel, s. 175-181).

BİBLİYOGRAFYA :

Hatib el-Bağdâdî, *el-Kifâye fi 'ilmi'r-rivâye* (nşr. Ahmed Ömer Hâşim), Beyrut 1406/1986, s. 107; İbn Hacer, *Takribü't-Tehzîb* (Avvâme), s. 74, ayrıca bk. neşredenin girişi, s. 27-28; a.mlf., *en-Nüket 'alâ kitâbi İbni's-Şalâh* (nşr. Rebi' b. Hâdî Umeyr), Riyad 1408/1988, I, 490; Ali el-Kârî, *Şerḫü Şerḫi Nuḥbeti'l-fiker* (nşr. Muhammed Nizâr Temîm - Heysem Nizâr Temîm), Beyrut, ts. (Dârü'l-Erkam), s. 209-213; Tâhir el-Cezâirî, *Tevciḫü'n-nazar*, Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rife), s. 212; Ahmed Muhammed Şâkir, *el-Bâf-şü'l-ḥaşiş*, Kahire 1377/1958, s. 92; *Tecrid Tercesesi*, I, 112-113, 394; Abdullah Aydın, *Hadis İstihlakları Sözlüğü*, İstanbul 1987, s. 92; Ahmet Yücel, *Hadis İliminde Tenkit Terimleri ve İlgili Çalışmalar*, İstanbul 1998, s. 172-182.

▲ AHMET YÜCEL

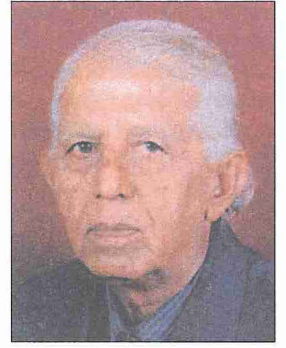
MAKBÛL AHMED

(مقبول أحمد)

(1919-1998)

İslâm coğrafyacısı.

Bombay'da doğdu. Tam adı Seyyid Makbûl Ahmed'dir. 1945'te Bombay Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra İngiltere'ye giderek Oxford Üniversitesi'nde çalışmalarını sürdürdü. Burada İngiliz şarkiyatçısı Hamilton Gibb'in danışmanlığında Mes'ûdî'nin *Mürûcû'z-zeheb* adlı eserindeki coğrafyayla ilgili bölümlerin inceleme, neşir ve İngilizce tercümesini

Makbûl
Ahmed

kapsayan çalışmasıyla yüksek lisans yaptı; İdrîsî'nin *Nüzhetü'l-müştâḫ*'ının Hindistan'la ilgili kısmının inceleme, neşir ve İngilizce çevirisinden meydana gelen teziyle de doktor unvanını aldı. 1951 yılında Hindistan'a dönerek Aligarh İslâm Üniversitesi'nde İslâm coğrafyasına dair çalışmalarına devam etti. Mes'ûdî'nin eseri üzerine yaptığı çalışmayı *Islamic Culture*'de yayımladı ("al-Mas'ûdî's Contribution to Medieval Arab Geography", XXVII [1953], s. 61-77, XXVIII [1954], s. 275-286). 1958'de Aligarh İslâm Üniversitesi'nin Mes'ûdî'nin vefatının 1000. yılı münasebetiyle düzenlediği sempozyuma öncülük etti; burada sunulan tebliğleri A. Rahman ile birlikte neşretti (*al-Mas'ûdî's Millenary Commemoration Volume*, Aligarh 1960). Bu arada birçok konferansa ve toplantıya katıldı. Müslüman coğrafyacıların eserlerinde işaret edilen önemli mevki ve limanların eski yerlerini, Mes'ûdî ve Bîrûnî gibi âlimlerin mezarlarını araştırmak için seyahatler yaptı. Cemmû ve Keşmîr Üniversitesi ile Londra Üniversitesi'nde de ders veren Seyyid Makbûl Ahmed, 1993-1994 yıllarında Ürdün Ehlibeyt Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak bulundu. 1998'de Hindistan'da vefat etti. Ehlibeyt Üniversitesi aynı yıl Makbûl Ahmed'in anısına bir sempozyum düzenleyerek sunulan tebliğleri yayımladı (bk. bibl).

Eserleri. **1.** *Indian and the Neighbouring Territories as Described by the Sharîf al-İdrîsi in his Kitâb Nuzhat al-Mushtâḫ fi 'ikhtirâḫ al-Âfâq*. İdrîsî'nin kitabında Hindistan, Pakistan, Seylân ve diğer komşu bölgelerle ilgili bilgileri ihtiva eden eserin Arapça'sı Aligarh'ta (I, 1954), tercümesi Leiden'de (II, 1960) basılmıştır. **2.** *History of Arab-Islamic Geography: 9 th-16 th Century A.D.* (Amman 1995). Eserin ilk bölümünde tarihe dair bir sunuşla birlikte coğrafya konusunda çalışma yapan müellifler tanıtılmakta, ikinci bölümde coğrafya konu-

sundaki bilgi, görüş ve nazariyelere yer verilmektedir. 3. *Indo-Arab Relations; An Account of India's Relations With the Arab World from Ancient up to Modern Times* (New Delhi 1969). Nikola Ziyâde tarafından Arapça'ya çevrilmiştir (el-Alâkâtü'l-Hindiyetü'l-'Arabiyye, Beyrut 1974). 4. *Historical Geography of Kashmir: Based on Arabic and Persian Sources from A.D. 800 to 1900* (New Delhi 1984, Raja Bano ile birlikte). 5. *History of the Nawabs of Broach: Based on the Persian Manuscript Majmûa-i Dânish* (New Delhi 1985). 6. *Arabic Classical Account of India and China* (Shimla 1989). İbn Hurdâzbih'in Hindistan'la ilgili bölümüyle Süleyman et-Tâcir'in *Ah̄bârü's-Sîn ve'l-Hind* adlı eserinin tercümesidir. 7. *India and Arab World: Proceedings of the Seminar on India and Arab World 1965* (ed. S. Maqbul Ahmad, New Delhi 1968).

Seyyid Makbûl Ahmed ayrıca birçok makale yazmış olup son yayımlananlardan "Cartography of al-Sharif al-İdrîsî" (*The History of Cartography*, II/1, ed. J. B. Harley ve David Woodward, Chicago 1992, s. 156-174) ve "Geodesy and Mineralogy, Geography and Cartography" (*History of Civilisation of Central Asia*, IV/2, ed. C. E. Bosworth – M. S. Asimov, Paris 2000, s. 205-220) adlı iki çalışması anılabilir. Bunun yanında *Encyclopaedia of Islam, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Encyclopaedia of the History of Science, Technology and Medicine in Non-Western Cultures*'da maddeler yazmıştır. *Encyclopaedia of Islam*'daki "Coğrafya" maddesiyle (F. Taeschner'in yazdığı bölümle birlikte) "Harita" maddesi Farsça'ya çevrilerek kitap halinde basılmıştır (*Târîhçe-i Coğrafyâ der Temeddün-i İslâmî*, trc. M. Hasan Gencî, Tahran 1368).

BİBLİYOGRAFYA :

Buhûş mühdât li'l-üstâz ed-duktûr seyyid Makbûl Ahmed (nşr. Fâruk Ömer Fevzî – Hind Gassân Ebü's-Şi'r), Amman 1420/1999, s. 7-9, 43-45; M. İsaak Khan, "Obituary: Prof. S. Maqbool Ahmad", *Newsletter, Centre of Central Asian Studies*, XVII (1998), s. 23.

MAHMÛD EL-ARNAÛT

MAKBÛLÂT

(المقبولات)

Doğruluğu söyleyenin
otoritesine dayanan hüküm
(bk. BEŞ SANAT; ZANNİYYÂT).

MAKDİSÎ,
Abdülganî b. Abdülvâhid
(bk. CEMMÂLÎ).

MAKDİSÎ, George M.
(1920-2002)

Lübnan asıllı
Amerikalı şarkiyatçı.

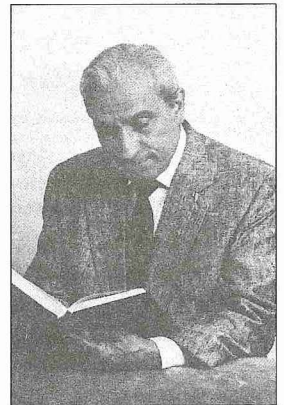
I. Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde Lübnan'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne göç eden bir ailenin çocuğu olarak 1920 yılında Detroit'te (Michigan) doğdu. İlk eğitimini burada ve 1930'da ailesiyle birlikte geri döndüğü, Fransız mandası altındaki Lübnan'da aldı. 1937'de tekrar Detroit'e dönerek orta öğretimini Saint Joseph's High School'da tamamladı. Bir müddet çeşitli işlerde çalıştıktan sonra II. Dünya Savaşı sırasında dört yıl Amerikan ordusunda görev yaptı. Savaşın ardından girdiği Michigan Üniversitesi'nin (Ann Arbor) tarih ve siyaset bilimleri bölümünden 1947 yılında mezun oldu. 1948'de George Town Üniversitesi School of Foreign Service'ten sosyal bilimler alanında ikinci bir lisans derecesi daha aldı. 1950 yılında *A Study of the Constitutional Development of Lebanon under the French Mandate* adlı teziyle aynı üniversitede yüksek lisansını tamamladı. Bir müddet Princeton Üniversitesi'nde Arap tarihi, Türkçe ve Farsça okudu. Ancak burada alanıyla ilgili doktora yapma imkânı bulamadığından Sorbonne Üniversitesi'ne gitti.

Paris'te bulunduğu yıllar Makdisi'nin fikrî oluşumuna ve bundan sonraki akademik kariyerine yön verdi. Burada Louis Massignon, M. Henri Laoust, Louis Gardet, Claude Cahen, Henri Massé, Régis Blachère, E. Lévi-Provençal ve Hamilton Alexander R. Gibb'in derslerine katıldı. Özellikle Massignon ve Laoust'un fikirleri ve eserleri onu çok etkiledi. Takıyyüddin İbn Teymiyye, Hanbelîlik ve Selefiyye'ye dair araştırmalarıyla tanınan Henri Laoust'la çalışmaya başladı. Massignon'un *La passion d'al-Hallaj* adlı eserinden (I-II, Paris 1922) ve Laoust'un *Essai sur les doctrines sociales et politiques d'Ibn Taimiya* adlı çalışmasından (Caire 1939) etkilenen Makdisi, Hallâc'dan övgüyle bahseden ve İbn Teymiyye'nin kendisine hayranlık duyduğu Selefiyye âlimi Ebü'l-Vefâ İbn Akil üzerine Laoust yönetiminde tez hazırlamaya başladı. O yıllarda

İbn Akil ve İslâm düşüncesiyle ilgili eserlerin pek çoğu henüz yayımlanmadığından İstanbul, Kahire, Şam, Halep, İskenderiye, Bursa, Konya, Kütahya ve İzmir kütüphanelerinde el yazmaları üzerinde çalıştı. Bu seyahatleri sırasında tanıştığı Dominique Sourdel ve Janine Sourdel, Georges Vajda, Nikita Eliséeff ve Georges C. Anawati gibi şarkiyatçıların fikirlerinden istifade etme imkânı buldu. Bir yandan Sorbonne Üniversitesi'nde doktora tezini hazırlarken diğer yandan 1953'te Michigan Üniversitesi'ne dönerek öğretim faaliyetine başladı. Daha sonra Harvard Üniversitesi'nde Arapça dersleri veren Makdisi 1964 yılında doktora tezini tamamladı. 1973'ten emekli olduğu 1990 yılına kadar Pennsylvania Üniversitesi'nde çalıştı.

Görev yaptığı üniversitelerin yanı sıra Collège de France, Paris IV-Sorbonne, Ecole Practique des Hautes Etudes ile Minnesota Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi ve yönetici olarak bulunan Makdisi Royal Asiatic Society (London), American Historical Society, American Oriental Society, Société Asiatique (Paris), Asocia-cion Espanola de Orientalistes (Madrid) gibi pek çok kuruluşun üyesiydi. Bir süre American Oriental Society ile Middle East Studies Association of North America'nın (MESA) başkanlığını yürüttü. Kendisine George Town Üniversitesi tarafından fahri doktora pâyesi verildi, 1993'te Giorgio Levi Della Vida Award for Excellence ödülünü kazandı. 6 Eylül 2002'de Media'da (Pennsylvania) öldü.

Çalışmalarını İslâm düşüncesi ve kelâm, usûl-i fıkıh, fıkıh, tarih ve eğitim üzerine yoğunlaştıran Makdisi Ortaçağ Batı düşüncesiyle paralellikler kurmaya çalıştı. İbn Akil ile Saint Thomas Aquinas arasında bağlantı kuran ve İslâmiyet ile Hıristiyanlığın entelektüel gelişimlerini mukayese eden Makdisi, İbn Akil hakkında çalış-

George M.
Makdisi